
IRANTZUKO MONASTEGIA

Poz-ekarle jaku gaur, alan be, izkuntza geienetan turismo, turist eta olako itzakaz ezagutzen dogun zalekeria.

Urte osoa lanari loturik egin ondoren naitaezkoa dala diñoe askok; gorputz eta arima, biak, bear ei dabe atsenenaldia.

Nik neuk urteetan ez dot egun banakaren baten izan ezik, olako nai-egoterik izan. Alan be munduak ori diñoanean eta ori eskatzen dauanean, naitaezkoa izango dalakoan nago.

Aspaldian, baiña, opor egunen bat artu bearbada be, ez naz alez euskal-erritik asago joan oi. Bertoko giroa, lurra eta jentea naiko jat ortarako.

Euskaldunik asko -beti gu ibilteun amorratu- bere erritik anka egiñik, bere sorlekutik kilometrotara doaz egun, aste ta illetarako.

Askotxoak diñoskunez, kaltegarria gure erriarantzat.

Urrin goaz bazterrak ezagutzen, eta ez dakigu etxean zer daukagun.

Urli lekua, erria, mendia, nundagoan. urrin, mugaz beste aldetik, Añamendi gainea... ezeren zeaztasun gabe; ez dakizu ezer.

Izenak dirala-ta, itandu egiozuz "Izaskun" adibidez nun dagoan eta erantzungo dautzu: An Naparroaldean.

Lotsagarria benetan askoren ez-jakin utsa.

Ni neu asko ibillia nozu euskalerrian, erriz eta lurrez.

Beti esan dot: "Geurea lenen". Eta orixe aolkatu dautset neure kideai be.

Asko ez dala, ba, goizetik urtenaz Lizarra'n gintzazan, ango bide, zoko ta erriskak ezagutu nairik; emen ordu-erdi bat egiñez, napar goirantza joateko asmoz genbiltzala be, Donostiara'ko bidean jarri gintzazan.

Lendik be, ni, iru bider beiñik-bein egona nintzan arren, nire adiskideak ez, eta Abartzutza'ra eldu giñanean, Irantzu'ko Monastegia ezagutu gurea agertu eustan, eta bertan ezkerreko bidea artu, eta mendi artez etorren bideari, errekonoz errekonoz etorrenari jarraituz, Monastegi antxiñako, apin-apaiñean gengoan.

ISTORI PIZKAT: Toki bikain ontako eleiza jagi, batzar leku galant, jantoki zabal eta bazterrak begiratu ostean, kanporantz artu dogu eta bertatik aurrez-aurre, praillea ez dala diñoskun eta praille jantzirik dabillen atezaifia; bertako gomutaki lez eskura damosku liburuxka polita, euskeraz. Pozik artu dautsagu adeitsu eskertuz. Berton dator, polito emonda, monstegi onen istori apurra. Onan diño:

"Dirudienez, XI mendean bakarti-etxe bat egoan, beneditar ordenarena. Zaindaria, San Adrian. Eta au desagertu zanean, San Bernardok sorturiko Zistertar Ordena berri batek artu zuen beretzat monastegia.

Lekaide oneik 1176'ean iritsi ziran Irantzu'ra eta Iruñeko GOTZAINAK Pedro de Paris jaunak bereziki lagundu eutson fundazio oni Bere anaia Nikolas, Orlean'dik gertu dagoen kuria deiko Abadiaren monje zizterziarra fundazio berriaren abadea izendatu eban.

Irantzu'ko monastegia Truneko Apezpikuaren ekimenez sortu zen. Gainontzeko Zizter Monastegiak Errege fundazioak ziren.

Dena den, erregeek donazio ta pribilegio asko eman zioten, adibidez Antso Jakitunak monastegiko abereak errege mendietan larratzea baimendu zuen.

Geroago Antso Azkarrak, bere arreba Konstanza, Teobaldo I'ak eta Teobaldo II'ak komentua donazio askorekin ornidu eban. Irantzu'k jabetza aundiak izan zituan, lurak, larreak, errotak, elizak edo erri monastegi txikiak, eta baita etxeak, jauregiak edo berriak ere. Bere jabetzak Nafarroa osora edatzen ziran. Monastegiaren inguruko eskubideak, Abarzuta eta Ibiriko esate baterako, gune garrantzitsuak zelarik. Ala ere, jabetzak Erresumaren beste zenbait tokitan ere kokatzen ziren. XIII mendean Urantzua, Burunda, Milagro-Erribera, Goñibar, Izarbeibareta Iruñerria besteren artean artaratuz Nafarroatik kanpo Donostian monastegi bat eduki zuen denbora gutxiz, eta Andaluzian, Errekorkista garaietan, Alfontso Jakintzuak berak lurak eta etxeak eman zizkion Kordaba'n eta Sevilla'n.

XIV mendean, Irantzu'ko Monastegiak aro kritikoa izan zuen. XV menderaño iraun zuen bat Nafarroa ondatu zuen guerra zibila izanik. Komentuak agramontesen alde, egin bait zuen, Kastillari erans-teak, izendapen eta administrazio eraso batzuk ekarri

zituen, Felipe IV'aren erregetzara arte konpondu ez ziranak.

2) BANAKETA. Istori-zati inportante au, olako orrietan besterik ezin daik egun ezkeru, urratska eta azal samarretan emonik, Irantzu komentuko barri damosku idazleak. Gure jakin-naia asetzeko ona data, bioa emen zati ori geure lanaren edergarri.

BEA: Iru nabe luze ditu, gurutzadura eta burualde luze irukoitza zutabe sendoak eusten diete arku zorrotzak nabeak bereisten dituelarik.

Estalkia. Eliza, fajoi arku sendoek eusten dieten gurutze gangez estalia dago.

Euskarriak. Estalkien nerbioak mentsuletan oinarritzen dira fajoi-arkuak kapiteldun zutabeetan.

Dekorazioa. Dekoraziorako elementu bakarrak kapitel eta mentsula auek dira, non lanarengai oso eskematikoak lantzen dituzten, zister estiloaren arabera.

Leioa. Barrukaldea leio batzuek argitzen dabe, argia presbiterioan, bereziki, biltzen delarik, leiate irukoitza eta errosotoi zentralarekin.

Kanpoaldea. Kanpoaldea bere arlandu-ormen indarragaitik nagusitzen da.

Eliz-ataria. Oñean erdi-puntoko arku txaranbelduko elizatari sinplea, lanadare-kapi sinple eta zutabe leunekin, irekitzen da.

Sakristia. XVII mendearen leen erdialdeko gela bat da, kaiñoi, erdiko gangaz, estalirik eta oin laukitua dauala.

Klaustroa: Klaustroa XII'garren mendearen bukaeran edo XIII'aren asieran eraikitzen asi zen eta XV'garrenerarte luzatu zen eraikuntza. Lanen iraupen luzeak adierazten du zister estilo, garbienik, eliza ondoko ormartean ikusgai, gainerakoan nagusitzen den gotiko estilora pasatu dela.

Galeriak. Alderik zaarraneko erdi puntuko galeriak iru gingiladun konplikatutako idibegidun arku zorrotzakin diseinu konplikatutako aldearen ondoren gotiko garbi batekoak, datoz

Estalkiak eta kapitelak. Gurutzerian diran ostokapiteleak eder-bide berean parte artzen dute, Zisterreko bide eskematikoetatik gotiko izadi girora igaritzen dirala.

Esku-ikuztegia. Oinplanoa poligonal eta gotikoa da, 1942-an egindakoa berriz ikutua izan bada ere.

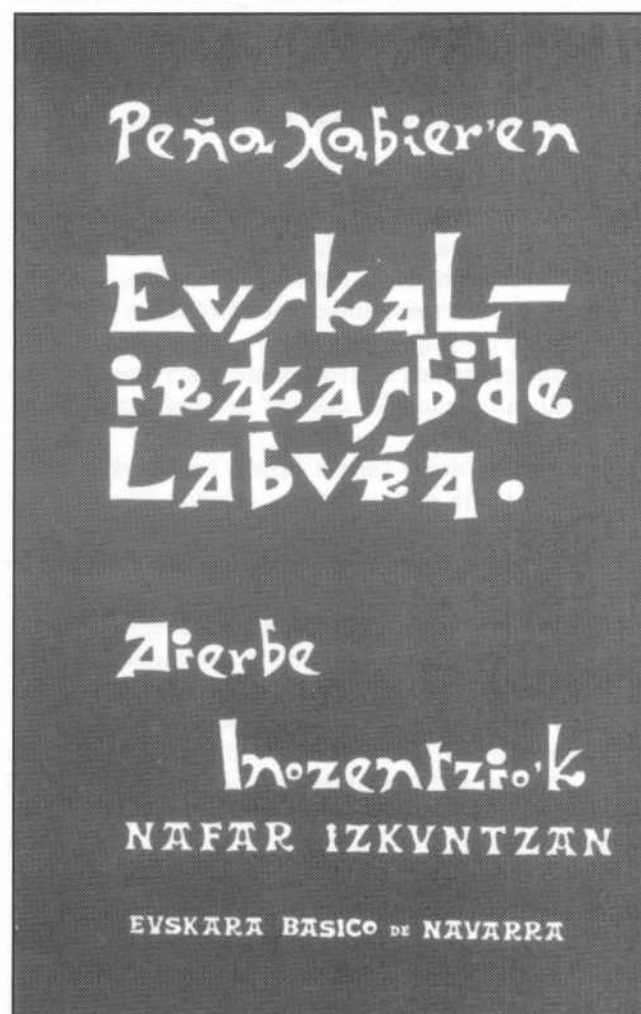
Barrutik zoramenez kanporaturik, inguruak begiztatu genduzan zeatz be zeatz txunditurik geratu giñala toki eder aregaz eta bertako gauzakaz. Gure aurre-

tiko euskaldunak ba ekien nun eta zelako lekuak aukeratu euren ixil-egoitzak jarteko.

Ierri zabalak, eta antxe bertan Abartzatsu'n bat, naiko dira, antzekoak ez da be, toki begiragarri eta monumentu ikusgarriak. Guk, alan be, gure burubidea beste bat zala-ta, lurralde apain oneik ikuskatzea beste baterako itxiz, Obanos, Iruña eta Aoiz'tik zear, Orreaga'rako bideari ekin geuntson.

Eta istoriz beteta daukagun Pirineo inguruko Santiago'ra joiazan erromes pilloak maite eben Orreaga barrenak eta Ibañeta agurtu eta bertako aize ta ederrak txastatu ondoren, illuntzeko bederatzietako Larean gengoan.

AITA ONAINDIA

Gure Xabier Peña'ren Euskal-Ikaskbidea Naparroa'ko euskeraz argitaratu dau Aralur'eko abadea dan Inozentzio Aierbe'k.